

(/)

🏠 (/)

> Kunst - Arkitektur - Haver - Design - Mode (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Hvor folk færdes

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/tegner-af-tiden>)

Hvor folk færdes

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1168

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/hvor-folk-faerdes>)

t (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/hvor-folk-faerdes>)

in (<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/hvor-folk-faerdes&title=>)

Tom Hermansen

Hvor folk færdes. 50 kunstudsmykninger fra Ny Carlsbergfondets historie

Foto: Anders Sune Berg

Strandberg Publishing 2021. 384 sider. 349,95 kr.

Af Ole Schramm, cand. mag. i historie og musik

Er der noget, der kan få gang i aktioner og højrøstede diskussioner om kunstens berettigelse, er det kunst i det offentlige rum. Den bliver i disse identitetspolitiske tider ofte beskyldt for at udtrykke reaktionære, kvindefjendske og imperialistiske holdninger. Tænk fx på Hans Egede statuen! Derfor må en bog om kunstudsmykninger, der er støttet af Ny Carlsbergfondet, hilses meget velkommen.

Bogen starter med et introducerende kapitel "I stedets ånd", der fortæller om de overvejelser, der er nødvendige i forbindelse med offentlige kunstudsmykninger. Processen kan involvere flere parter, som arkitekter, kunstnere, bestilleren (den institution, der ejer bygningen) og et fond som fx Statens Kunstfond eller Ny Carlsberg fondet. En kunstudsmykning er en kompliceret proces, fordi den koster mange penge, tager lang tid at forberede og udføre, og fordi det ikke er alle kunstnere, der kan løfte en ofte så kompliceret opgave. Da bogen handler om kunstudsmykninger, som Ny Carlsbergfondet har været involveret i, er det selvfølgelig dette fond, der er medspiller i realiseringen af de 50 udsmykningsopgaver.

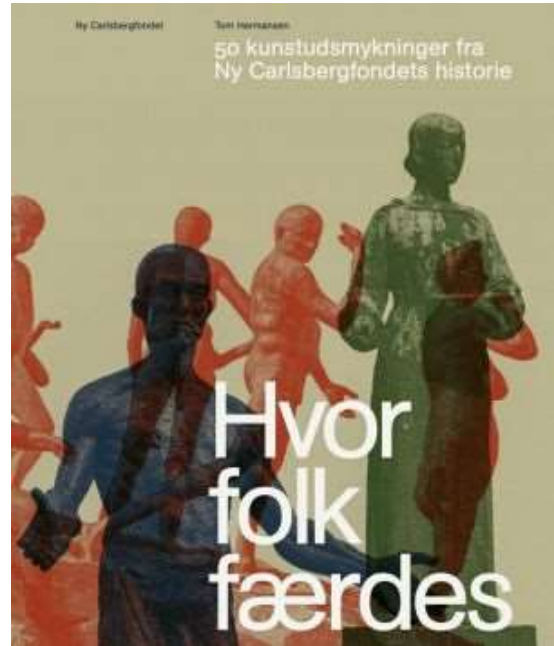
Da nogle af udsmykningerne, som bogen omhandler, går tilbage til mellemkrigstiden, er der et afsnit om arven fra brygger Carl Jacobsen. Han stiftede Ny Carlsbergfondet og gjorde opstillingen af skulpturer i København mulig, mens sønnen Helge Jacobsen efter faderens død i 1914 formåede at realisere visionen om kunst i det offentlige rum i hele landet.

I tiåret efter Helge Jacobsens død 1946 famlede bestyrelsen sig lidt frem, men nåede efterhånden frem til en procedure, hvor der blev opstillet nogle kriterier for fondets arbejde, og de er stadig gældende. Ansøgeren må fx ikke have valgt en kunstner på forhånd, da det er bestyrelsens opgave. En afgørende faktor for et vellykket resultat er kunstnerens forståelse af stedets ånd. Derfor er udtrykket "I stedets ånd" blevet valgt som ledestråden for fondets arbejde. Har kunstneren formået at visualisere "stedets ånd" med sin udsmykning? Problemet er bare, at det langt fra er et entydigt begreb.

Det blev klart, da forfatteren og kunstteoretikeren Poul Vad hævdede, at kunstnerne både malerisk og motivmæssigt tog et for stort hensyn til den sammenhæng, udsmykningerne indgik i. I stedet burde udsmykningerne leve i deres egen ofte abstrakte virkelighed i stedet for at være opbyggelige, moralske og frem for alt ikke litterært fortællende, sådan som det ofte var tilfældet i mellemkrigstiden. Havde en maler som Niels Leergaard fundet nøglen til stedets ånd med sine udsmykninger på Haderslev Statsseminarium? Poul Vad mente, at hans udsmykninger var mislykkede, selv om han ellers vurderede, at han var en fremragende maler. Andre mente, at hans udsmykninger var strålende.

Da Statens Kunstfonds betydning voksede, blev Ny Carlsbergfondets indsats mindre og mindre. Da Hans Edvard Nørregård-Nielsen blev formand for Ny Carlsbergfondet fra 1988-2013, satte han atter gang i fondets støtte til stedsspecifikke udsmykninger.

I et afsluttende afsnit "Hvad vi taler om" skriver Tom Hermansen om forskellige opfattelser og holdninger til kunstnerisk udsmykning, som fænomenet kaldes i et cirkulære fra 1983. I den seneste lov fra 2013 genbruger man udtrykket kunstnerisk udsmykning, selv om et ekspertudvalg under Kulturministeriet anbefalede at bruge udtrykket offentlig kunst eller stedsspecifik kunst for at signalere, at "vor tids offentlige kunst ikke alene drejer sig om besmykning og forskønnelse".

Der er virkelig røre i andedammen, for udsmykningskunsten bliver diskuteret i offentligheden, og den bliver vurderet i bøger og ph.d. afhandlinger. Udviklingen i udsmykningskunsten er under forandring. Den viser, at kvindelige kunstnere gør sig stadig mere gældende, og den viser også en forskydning fra værk til handling. Det sker fx, når Jeppe Heins Blå Bænke kan bruges til at sætte sig på, kravle på og til at interagere med hinanden på. Radikalt nytænkende kunst kan stille spørgsmål til eksisterende magtforhold.

Herefter bliver de 50 værker og kunstnere præsenteret i kategorier, der forklarer hvilken sammenhæng, værkerne indgår i. Tallene i parentes viser, hvor mange kunstværker, vi finder i hver kategori: sport (6), oplysning (7), uddannelse (10), omsorg (7), administration (4), kunst i byrummet (8), mindesmærker(5) og kirker (3).

De ældste kunstværker er Troels Triers fire vægmalerier fra 1929 på Vallekilde Højskole, og de nyeste er dels den tysk-belgiske kunstner Carsten Höllers installation fra 2020 til Dansk Arkitektur Center, hvor han appellerer til vanviddet med sin 40 meter lange rutsjebane, og dels Karin Lorentzens fontæne Iris, der er opstillet på torvet i Lemvig. Fontænen afspejler både Lemvigs kulturhistorie og egnens geologiske særkender.

22 af de 50 kunstværker stammer fra tiden før 1945, og 18 kunstværker er fra tiden efter år 2000. Tiden mellem 1945 og 2000 er kun repræsenteret med 10 kunstværker. Denne fordeling afspejler, at Statens Kunstfond (oprettet i 1956) fik større betydning, og at Ny Carlsbergfondet fik tilsvarende mindre betydning, indtil Hans Edvard Nørregård-Nielsen satte sig i formandsstolen i 1988. Det betyder, at de værker som Ny Carlsbergfondet sponsorerede ikke er repræsentative for udviklingen i kunstudsmykninger i Danmark.

Alligevel er der rigeligt at glæde sig over i denne overdådigt illustrerede bog. Fotografierne spiller en helt central rolle for dokumentationen af Ny Carlsbergfondets virke, og jeg kan fuldt ud tilslutte mig forkvinde for Ny Carlsbergfondet Christine Buhl Andersens karakteristik af fotograf Anders Sune Bergs indsats. Han "har på flotteste vis fotograferet de udvalgte værker og det under særdeles vanskelige forhold, idet corona-pandemien gjorde det svært at få adgang til de affolkede institutioner". Anders Sune Berg har med sine fotografier forstået at fotografere kunstværker i den sammenhæng, de indgår i, og at zoome ind på de centrale kunstværker. Præsentationen af hvert kunstværk indledes altid med et foto, der skærper appetitten på at se mere og blive klogere på værket.

Hver kunstudsmykning ledsages af mellem tre og otte siders tekst, der fortæller om tilblivelsen af, formålet med og vurderinger af værkerne. Som eksempel kan nævnes de første kunstværker i bogen under kategorien sport: Vilhelm Lundstrøms fem mosaikudsmykninger i Frederiksberg svømmehal fra 1938. Det skal her omtales ret udførligt for at vise, at Tom Hermansen formår at sætte tilblivelsen af kunstværkerne ind i en relevant og spændende sammenhæng.

Lundstrøm sendte en ansøgning om udsmykning af den nye svømmehal til Ny Carlsbergfondet i juni 1932, og i januar 1933 blev 5.500 kr. bevilget til et forarbejde i fuld størrelse. Herefter argumenterede kunsthistorikerne Karl Madsen og Leo Swane for, at udsmykningen skulle gennemføres, og i april 1933 modtog Lundstrøm en bevilling på 25.000 kr. Mosaikken blev så sat op på endevæggen i den lille svømmehal præcis et år senere (april 1934). Nogle måneder senere kom der endnu en ansøgning til en endnu større mosaikudsmykning af endevæggen i den store hal. Lundstrøm mente, at han kunne gøre det på to år.

Herefter bevilgede fondets bestyrelse 16.000 kr. til 1:1 udkast. Da det blev godkendt, fik Lundstrøm 80.000 kr. i maj 1935 til at udføre værket. I 1938 var det færdigt. Det havde med sine trekvart millioner sten og vægflader på i alt 72 kvadratmeter stillet store krav til tid og flid.

Lundstrøm fortalte om nogle af de erfaringer, han havde gjort med arbejdet til en journalist en uge før indvielsen. Herefter følger forskellige vurderinger af Lundstrøms kunst. PH var en varm fortæller for kunstneren, der iflg. ham repræsenterede den demokratiske og klasseløse kunst. Ny Carlsbergfondet havde tidligere vist interesse for hans kunst allerede fra slutningen af 20'erne, og havde også tildelt ham et rejselegat. Det var et svar på det angreb, som politiker J.S. Vanggaard (V) havde rettet mod Lundstrøm og tidens kunst.

Også kunstkritikeren Poul Uttenreitter forsvarede kunstneren, og Poul Vad fremførte, at med Lundstrøm fik idealismen og klassicismen et topmoderne formsprog i disse billeder.

Lundstrøm havde fået så megen blod på tanden, at han gerne ville have lavet endnu flere billeder, men - indvender Tom Hermansen - det ville nok være blevet et alt for dominerende indslag i svømmehallen. Og alligevel blev udsmykningen udvidet, da forarbejderne, kartonerne, blev hængt op i fuld størrelse i Viborg-Hallen, hvor de vakte megen debat pga. figurenes nøgenhed. Kartonerne blev leveret tilbage og opbevaret i magasinerne på Glyptoteket, da Viborg-Hallen skulle renoveres. Det blev nævnt i en TV-udsendelse, og herefter bød flere institutioner ind på dem. I 1988 kom den endelige løsning, da Scandinavian Center Aarhus ville betale 400.000 kr. for restaureringen.

Tom Hermansen præsenterer en spændende historie, hvor teksten indflettes i gengivelsen af de store billeder, som lader mosaikkerne komme til deres fulde ret. Det er en underholdende, oplysende og betagende fortælling om de fantastiske mosaikker, der virker lige så friske i dag, som dengang de blev lavet.

Herefter kan man gå på opdagelse i bogen. Det er en sand lystvandring, og man kan glæde sig over, at vi har så mange talentfulde kunstnere, der gør byrum og institutioner til en oplevelse at færdes i.

Hvad der gør kunstværkerne til en inspirerende oplevelse, er et personligt valg. Selv er jeg fx ret vild med Per Kirkebys 450 kvadratmeter store udsmykning om altings foranderlighed og forgængelighed på Aarhus Universitet. Andre fantastiske kunstnere er efter min mening - her nævnt i tilfældig og ufuldstændig rækkefølge - Else Ahlfeldt, Hanne Varming, Astrid Noack, Jesper Christiansen, Bjørn Nørgaard, Erik A. Frandsen, Jens Søndergaard. Ja, jeg kunne blive ved.

Som det fremgår af anmeldelsen, er jeg ovenud begejstret for dette pragtværk. Tom Hermansen har skrevet den instruktive, spændende og inspirerende tekst, og han har også udvalgt citater med stor omtanke. Anders Sune Berg har med sine fremragende fotografier formået at vise værkerne, som de fortjener at blive vist. Ny Carlsbergfondet har støttet udgivelsen, og pengene er givet godt ud. Det er simpelt hen godt gået.

[Historie-online.dk, den 3. marts 2021]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/tegner-af-tiden>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

VALGET ER DIT!

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/valget-er-dit>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/moentmestergarden>)

MØNTMESTERGÅRDEN

